

POSTANOWIENIE

Dnia 16 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania J. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.
o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 maja 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. na rzecz ubezpieczonej J. K. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł., decyzją z 19 października 2015 r., stwierdził, że J. K. nie podlega ubezpieczeniom społecznym od 10 lutego 2015 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej pod nazwą „J.”.

W odwołaniu od decyzji organu rentowego J. K. wniosła o jej zmianę przez stwierdzenie podlegania przez nią obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od 10 lutego 2015 r. z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Zdaniem odwołującej się prowadzona przez nią działalność nosiła wszystkie wymagane prawem cechy pozarolniczej działalności gospodarczej.

Sąd Okręgowy w Ł., wyrokiem z 22 lutego 2017 r., zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że J. K. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega od 10 lutego 2015 r. obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczona zarejestrowała działalność gospodarczą pod nazwą „J.” J. K. Jako miejsce wykonywania działalności wskazała Ł. Przeważającym przedmiotem działalności gospodarczej było niespecjalistyczne sprzątanie budynków i obiektów przemysłowych. Pełnomocnikiem przedsiębiorcy został ustanowiony K. K. J. K. określiła podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w wysokości 2.375,40 zł, czyli w kwocie minimalnej obowiązującej wówczas podstawy wymiaru. W chwili podejmowania działalności J. K. była w czwartym miesiącu ciąży. Kończyła również studia (5. rok). Ubezpieczona podjęła decyzję o rozpoczęciu działalności gospodarczej, gdyż na rynku istniało zapotrzebowanie na świadczenie usług polegających na sprzątaniu. O rozpoczęciu prowadzenia działalności usługowej poinformowała swoich znajomych oraz poprosiła ich o rozpowszechnienie tej informacji. Przygotowała ponadto stosowne ulotki oraz zamieściła reklamę w „P.” we wrześniu 2015 r. W dniu 1 marca 2015 r. ubezpieczona zawarła umowę o świadczenie usług księgowych z Biurem Rachunkowym V. reprezentowanym przez D. N. Na podstawie tej umowy ubezpieczona powierzyła prowadzenie i przechowywanie dokumentów dotyczących operacji gospodarczych. W ramach prowadzonej działalności gospodarczej J. K. świadczyła stałe usługi na rzecz pięciu klientów (m.in. sprzątała domy oraz mieszkania). Dojeżdżała na miejsce świadczenia usług własnym samochodem. Dysponowała własnym odkurzaczem, a także własnymi środkami czystości (najczęściej jednak, zgodnie z życzeniem klientów, korzystała ze środków dostarczonych przez zleceniodawców). Koszt usługi był każdorazowo ustalany z klientem, gdyż ubezpieczona nie posiadała stałego cennika usług. Ubezpieczona

nie zajmowała się prowadzeniem księgowości firmy (w tym zakresie korzystała z usług zewnętrznej firmy), a jedyne dokumenty, jakie wystawiała, to były faktury.

Wykonywana przez ubezpieczoną działalność gospodarcza stanowiła jej jedyne źródło dochodu (przy czym prowadziła wówczas wspólne gospodarstwo domowe z mężem). Działalność przynosiła niewielkie dochody. Pozyskane środki niekiedy nie wystarczały na pokrycie należnej składki na ubezpieczenia społeczne (brakującą część pokrywała ze wspólnego budżetu). Przychód z działalności gospodarczej wyniósł w 2015 r.: w lutym 742 zł, w marcu 480 zł, w kwietniu 250 zł, w maju 100 zł. W okresie od lutego do maja 2015 r. J. K. wystawiła 13 faktur na łączną kwotę 1.572 zł. W dniu 3 czerwca 2015 r. urodziła dziecko. Po upływie 5 miesięcy od narodzin dziecka ubezpieczona zawarła umowę o pracę, jednocześnie zawieszając prowadzoną działalność gospodarczą.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione, gdyż ubezpieczona prowadziła działalność gospodarczą, stanowiącą tytuł do ubezpieczenia społecznego. Działalność ubezpieczonej była zorganizowana, wypełniała określony prawem zakres obowiązków, w tym czynności organizacyjnych (np. zarejestrowanie działalności). W dniu 10 lutego 2015 r. ubezpieczona złożyła wniosek o wpis działalności gospodarczej do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, uzyskała numer REGON. Określiła rodzaj wykonywanej działalności. Zamiarem ubezpieczonej było prowadzenie działalności w zakresie sprzątania budynków i obiektów przemysłowych. Z uwagi na charakter wykonywanej działalności, nie musiała dysponować wiedzą czy też doświadczeniem w tym zakresie. Co istotne, od samego początku prowadzenia działalności pozyskała klientów. W ramach prowadzonej działalności zakupiła odkurzacz oraz środki czyszczące i faktycznie realizowała powierzone jej zlecenia. Kontrahentami J. K. były zarówno osoby chcące skorzystać z usług sprzątania mieszkania, jak i osoby prowadzące własną działalność gospodarczą. O rzeczywistym zamiarze prowadzenia działalności gospodarczej świadczy również to, że w związku z realizowanym zleceniem ubezpieczona powierzyła stosowne czynności P. Ź., zawierając z nią umowę zlecenia. W związku z realizacją zleceń J. K. wystawiała kontrahentom faktury, a więc zachowywała się jak podmiot uczestniczący w obrocie gospodarczym.

Zawarła umowę o świadczenie usług księgowych, powierzając te czynności profesjonalnemu podmiotowi. Wprawdzie dochody osiągane przez ubezpieczoną (co sama zresztą przyznała) niejednokrotnie nie pozwalały na opłacenie należnych składek na ubezpieczenia społeczne (od wskazanej przez nią podstawy wymiaru), to jednak, zważywszy choćby na początkową fazę prowadzonej działalności, niskie przychody nie powinny wzbudzać wątpliwości i nie świadczą o pozornym założeniu firmy. W ocenie Sądu pierwszej instancji, liczba dokonanych transakcji oraz czynności związanych z działalnością jednoznacznie wskazuje na zarobkowy cel działalności ubezpieczonej.

Okoliczność, że w dacie rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej ubezpieczona była w ciąży i nie miała innego tytułu do ubezpieczenia, nie stanowi podstawy do uznania, że nie miała zamiaru prowadzenia działalności gospodarczej a jej celem było jedynie uzyskanie świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

W ocenie Sądu Okręgowego organ rentowy, uznając, że działalność gospodarcza nie była prowadzona, nie może powoływać się na art. 58 k.c., albowiem nie można w świetle prawa ubezpieczeń społecznych oceniać ważności prowadzonej działalności gospodarczej z powołaniem się na zasady współżycia społecznego odnoszące się do czynności cywilnoprawnych. Działalność gospodarcza obejmuje szereg czynności prawnych i nie można oceniać jej jako całości w kontekście naruszenia zasad współżycia społecznego. Obowiązek ubezpieczenia społecznego osoby prowadzącej działalność gospodarczą wynika z przepisów prawa publicznego i nie jest uzależniony od zasad współżycia społecznego.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z 6 lutego 2018 r., oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, przeprowadzona przez Sąd pierwszej instancji ocena zgromadzonego materiału dowodowego była logiczna i zgodna z zasadami doświadczenia życiowego. Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej oceny dowodów, przyjmując, że odwołująca się rzeczywiście prowadziła działalność gospodarczą od 10 lutego 2015 r. W świetle prawidłowych ustaleń faktycznych za bezzasadne uznał Sąd Apelacyjny apelacyjne zarzuty naruszenia prawa materialnego.

Zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1829 ze zm.) działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Dla zakwalifikowania danej działalności jako działalności gospodarczej w rozumieniu przytoczonego przepisu istotne znaczenia ma jej ciągłość i zarobkowy charakter. Ciągłość w działalności gospodarczej ma dwa aspekty. Pierwszy to powtarzalność czynności, pozwalająca na odróżnienie działalności gospodarczej od jednostkowej umowy o dzieło lub zlecenia albo umowy o świadczenie usług, które same w sobie nie składają się jeszcze na działalność gospodarczą, zaś drugi aspekt, wynikający z pierwszego, to zamiar niekrótkiego prowadzenia działalności gospodarczej. Odniesienie tych warunków do realiów rozpoznawanej sprawy pozwoliło Sądowi Apelacyjnemu na stwierdzenie, że J. K. prowadziła działalność, o której mowa w tym przepisie. Oznacza to, że rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego zostało wydane z uwzględnieniem przepisów prawa materialnego, a konkretnie art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.) w związku z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok ten w całości. Skargę kasacyjną oparto na podstawach: 1) naruszenia prawa materialnego: art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej; art. 58 § 2 k.c., art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 8 ust. 6, art. 11 ust. 2, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 4, art. 14 ust. 1, art. 38 ust. 2, art. 83 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, oraz 2) naruszenia przepisów postępowania: art. 382 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 391 § 1 k.p.c.

Organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie odwołania oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania organ rentowy powołał się na oczywistą zasadność skargi oraz potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. W uzasadnieniu wniosku skarżący stwierdził, że w zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny w (...) przeprowadził wykładnię pojęcia elementów konstytutywnych dla prowadzenia działalności gospodarczej (zarobkowość, zorganizowany, zawodowy i ciągły charakter) w sposób odmienny niż uczynił to Sąd Najwyższy w wyroku z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16 (LEX nr 2307127), a ponadto Sąd Apelacyjny w (...) uznał, że art. 58 § 2 k.c. nie może być zastosowany przy ocenie sprzeczności zarejestrowania działalności gospodarczej z zasadami współżycia społecznego, podczas gdy Sąd Najwyższy w powołanym wyroku taką okoliczność dopuścił.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczona wniosła o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za postępowanie wywołane wniesieniem skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

W art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek sformułowania przez skarżącego wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i przedstawienia jego uzasadnienie. Spełnienie tego wymagania konstrukcyjnego skargi polega na przedstawieniu odpowiedniego, wyodrębnionego wywodu prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one

ustawowemu katalogowi przesłanek (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 maja 2015 r., III PK 6/15, LEX nr 1723780).

Skarżący nie przedstawił odrębnego uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w odniesieniu do przesłanki oczywistej zasadności skargi. Nie jest rzeczą Sądu Najwyższego poszukiwanie w innych częściach skargi argumentów na uzasadnienie tego wniosku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 2015 r., IV CSK 613/14, LEX nr 1678089). Z tej przyczyny nie sposób odnieść się do twierdzeń strony skarżącej o oczywistej zasadności skargi.

Można jedynie poddać rozważaniom drugą przesłankę powołaną przez organ rentowy na uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Skarżący twierdzi, że w rozpoznawanej sprawie występuje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Także w tym przypadku organ rentowy nie precyzuje, o jaki przepis (jakie przepisy) prawa chodzi. Podnosi jedynie, że Sąd Apelacyjny przeprowadził wykładnię pojęcia elementów konstrukcyjnych prowadzenia działalności gospodarczej w sposób odmienny od tego, jakiego dokonał Sąd Najwyższy w jednym ze swoich wyroków.

Argumentacja uzasadniająca wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinna dotyczyć ustawowo określonych przyczyn (art. 398⁹ § 1 k.p.c.) z zachowaniem standardu odpowiedniego do powagi i celów postępowania kasacyjnego przed Sądem Najwyższym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 maja 2010 r., III UZ 2/10, LEX nr 622211). Skarżący nie uczynił zadość temu wymogowi. Powołując się na okoliczność z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., nie wskazał przepisu, którego wykładnia budzi wątpliwości. Nie wyjaśnił, w czym owe wątpliwości się przejawiają. Nie uzasadnił tezy o odmienności poglądów Sądu Apelacyjnego i Sądu Najwyższego. Ogólnikowe powołanie się na potrzebę dokonania wykładni niesprecyzowanych przepisów prawa nie daje podstawy do przyjęcia, że wskazana przesłanka warunkująca przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania rzeczywiście w danej sprawie występuje.

Należy jednak odnieść się do wątpliwości organu rentowego dotyczących możliwości kwestionowania prowadzenia działalności gospodarczej przez ubezpieczonego z perspektywy zasad współżycia społecznego.

W powoływanym przez skarżącego wyroku z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że w relacji płatnik składek – organ rentowy w grę wchodzi stosunek publicznoprawny, a nie cywilnoprawny. W tej relacji nie może więc dojść do naruszenia między stronami normy wynikającej z prawa cywilnego (art. 58 § 2 k.c.). Organ rentowy może wzruszyć tytuł ubezpieczenia jedynie przez wykazanie, że w istocie tytuł ten nie istniał, bowiem nie spełniał przesłanek legalnej definicji (np. definicji prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej). Pogląd ten koresponduje z założeniem wyrażony w wyroku z 21 października 2008 r., II UK 71/08 (LEX nr 519959), w którym Sąd Najwyższy stwierdził wprost, że przepisy lub instytucje prawa cywilnego mogą być stosowane na gruncie ubezpieczeń społecznych tylko na podstawie wyraźnego przepisu prawa ubezpieczeń społecznych odsyłającego do tych przepisów lub instytucji. Autonomiczność i odrębność przepisów prawa ubezpieczeń społecznych wobec przepisów prawa cywilnego sprawia, że na gruncie stosunków ubezpieczenia społecznego dopuszcza się tylko na zasadzie wyjątku stosowanie wskazanych *expressis verbis* regulacji cywilistycznych.

Zastosowanie art. 58 § 2 k.c. w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych mogłoby mieć miejsce jedynie wówczas, gdyby przedmiotem badania sądu była czynność prawna, która stanowi tytuł ubezpieczenia (np. umowa o pracę, umowa prawa cywilnego). Zarejestrowanie działalności gospodarczej jest czynnością materialno-techniczną prawa administracyjnego, nie zaś czynnością prawną prawa cywilnego. O prowadzeniu działalności gospodarczej rodzącej obowiązek ubezpieczenia społecznego na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych nie decyduje, sam w sobie, wpis do ewidencji działalności gospodarczej (wyrok Sądu Najwyższego z 14 września 2007 r., III UK 35/07, LEX nr 483284). Inaczej rzecz ujmując, dokonanie wpisu w ewidencji działalności gospodarczej oraz sporządzenie dokumentów zgłoszeniowych i rozliczeniowych do ZUS nie determinuje faktu prowadzenia działalności gospodarczej w rozumieniu ustawowym. Są to, owszem, wyznaczniki działalności, które pozwalają na przyjęcie domniemania, że działalność jest faktycznie prowadzona. Niemniej domniemanie może być obalone w sytuacji, gdy działalność nie spełnia kryteriów legalnej definicji (wyrok Sądu Najwyższego z

6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127). Ta zaś definicja odnosi się do elementów ze sfery faktów, a nie prawa (realizacji praw podmiotowych, które mogłyby być wykonywane w celu sprzecznym z zasadami współżycia społecznego). Dlatego też w orzecznictwie Sądu Najwyższego akcentuje się ewentualną pozorność prowadzenia działalności gospodarczej. Na przykład w wyroku z 15 marca 2018 r., III UK 47/17 (LEX nr 2497578), Sąd Najwyższy stwierdził, że doraźna realizacja przedmiotu zarejestrowanej działalności gospodarczej służyć może stworzeniu jedynie pozorów jej wykonywania po to, aby ubezpieczony mógł uzyskać tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym z najwyższą możliwą podstawą wymiaru składek, przekładającą się na wysokość świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, bez ekwiwalentności w stosunku do włożonych środków. Zachowanie takie może być zaś ocenione jako dążenie do osiągnięcia nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem pozostałych ubezpieczonych partycypujących w tworzeniu funduszu chorobowego, z którego świadczenia byłyby wypłacane, wobec czego nie może być uznane za niepodlegające żadnej kontroli.

W rozpoznawanej sprawie Sądy *meriti* – mając na uwadze ustalone okoliczności faktyczne – przyjęły, że działalność ubezpieczonej spełniała ustawowe przesłanki działalności gospodarczej, ponieważ ubezpieczona faktycznie tę działalność prowadziła w spornym okresie. W takim stanie rzeczy należy zastrzec, że prowadzenie działalności gospodarczej stanowi tytuł podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, jeżeli taka działalność jest faktycznie wykonywana, choć stopień jej natężenia może się zmieniać (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404) i nie jest wykluczone podjęcie i prowadzenie w sposób ciągły pozarolniczej działalności w rozumieniu art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej nawet w zaawansowanej ciąży (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2014 r., I UK 235/13, LEX nr 1444493).

Mając powyższe na uwadze, w szczególności nie podzielając stanowiska organu rentowego o rozbieżności między zaskarżonym wyrokiem a stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16 (LEX nr 2307127), Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia

skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.